

25/8 En idealistisk historiker

DEN BERÖMDE engelske historikern *George Macaulay Trevelyan*, nu 73 år gammal, har i sin senaste bok (*An Autobiography and Other Essays*, Longmans, Green and Co, 12 s., 6 d.) givit en kort beskrivning av sitt liv och en lika kortfattad framställning av sin syn på historiens problem. Det är en älskvärd, fin och lycklig människa som träder oss till mötes i denna bok. Son till George Otto Trevelyan, den store Macaulays systerson och lysande levnadstecknare, blev han utan tvekan historiker, med det oberoende och den prestige som en personlig förmögenhet och en aristokratisk miljö skänker. Hans liv tycks ha varit så molnfritt som en människas gärna kan vara, delat mellan resor, forskning och undervisning inom ramen av ett ljust familjeliv; detta innebär inte att han väjt undan för svårigheter och uppoffringar, vilket framgår av att han under det första världskriget verkade som ledare av en brittisk sjukvårdsgrupp på italienska fronten. Sedan några år innehar Trevelyan såsom Master of Trinity i Cambridge en av den engelska lärdomens honnörsposter; i sin slottslänkande ämbetsbostad mottar han främmande forskare och ger råd åt unga studenter.

"Jag kan inte finna någon historiefilosofi", skriver Trevelyan. "Filosofin måste förfäras till historien, den kan inte dras ut ur den. Och jag har ingen filosofi att föra med mig, utom kärlek till det goda och hat till det onda." Skall man se mod eller intellektuell oskuld i en dylik programförklaring? I Trevelyans fall sannolikt en blandning av båda. Han tvekar inte att förkasta de stora försöken att finna en mening och ett mål i historien; med några ord — som alltid några alltför älskvärda ord — avvisar han den senaste konstruktionen av landsmannen Toynbee. Ingenting bestämt måste inträffa, anser Trevelyan, och med dessa ord är avståndstagandet från dylika historiefilosofier klart. Men han älskar det goda och hatar det onda; en kristet färgad liberal humanism, som aldrig redovisas eller diskuteras, bildar härvid basen för bedömandet. Ur denna synpunkt betraktas människorna och händelserna; ur denna synpunkt uppstår tendensen att se skeendet som ett framsteg — utan försök att formulera en framstegets teori. På detta sätt blir Trevelyan en idealistisk historiker, utan problematik och med fördomarna

så fast förankrade att de ter sig omedvetna.

Detta framgår av Trevelyans översikts- och succésarbeten, om Englands historia under 1800-talet och om dess sociala historia. Det framgår kanske än klarare av hans specialarbeten, både med tanke på de ämnen som valts och det sätt på vilka dessa ämnen behandlats. Det är tre huvudgrupper av skrifter som härvid bör diskuteras.

Trevelyan är kännare av Italiens frigörelsekamp. På detta område har han skrivit fyra stora arbeten, tre om Garibaldi och ett om Daniele Manin, ledare för upprorsrörelsen i Venedig 1848. Det är liberalismen av 1848 års modell som bildar bakgrunden till — eller kanske snarare är hjälten i — dessa minutösa skildringar av politiska förvecklingar och vapnade konflikter. Denna liberalism trodde sig snabbt kunna vinna väldiga mål — den demokratiska republiken, frihet för nationaliteterna, ett fredligt samliv mellan folken med en världsorganisation vid horisonten. Dessa mål syntes enkla att vinna, blott några påtagliga hinder undanröjdes; vad som hindrade syntes å andra sidan så uppenbart fördärvligt att ingen diskussion, ingen tvekan kunde uppstå om stridens nödvändighet. Det var de brutala och reaktionära statscheferna som med sina präster och aristokrater behärskade de okunniga massorna — främst påven i Rom och kung "Bomba" i Neapel. I realiteten upprätthölls dessa regimer av vitroc-karna från Österrike — en armé inom vilken den bokstaveliga inpiskningen var disciplinens enda grundval, inom vilken officerarna fick kommentera genom tolk och vars slaviska, ungerska och polska för-

3

band kuvade friheten i Italien samtidigt som de italienska trupperna begagnades för polistjänst i de tjeckiska och ungerska delarna av riket. Det var svårt att vara framstegsman på den tiden, om man tänker på det mod och den självuppoffring som krävdes, men lätt såtillvida som det omedelbara målet stod klart — och därmed kunde även den stora utopin tänkas stå inför förverkligandet.

Dessa böcker kan framför allt unga människor läsa med spänning och entusiasm. Det är striderna, intrigerna, äventyren som dominerar — men bakom dessa händelser är det som i de riktiga pojkböckerna fråga om godhetens kamp mot ondskan. Garibaldi, Manin och deras män är hjältar — deras motståndare är lymlar. Man är frestad att tala om en eskapistisk historieskrivning av högsta klass. På forskningen är det intet fel; Trevelyan har undersökt alla aktstycken, följt Garibaldis vägar i striden och vid flykten, intervjuat ögonvittnen

från Italiens heroiska tid. Stilen är lysande i sin smidighet och energi; det är en entusiast som skriver.

En annan serie arbeten handlar om "England under drottning Anna". Den sociala bakgrunden framställs med klarhet och kunskap, men också med en mildhet och glädje som erinrar om något senare landskapstavlur från "gamla" England. Fälttågen och fältlagen beskrivs med nästan lika stor förtjusning och åskådlighet som i Churchills Marlboroughbiografi. Den inre politiken ses främst som ett förspel till parlamentarismens genombrott. Ännu vid denna tid deltog drottningen ofta i kabinettets sammanträden, men ministrarna började bilda en politisk enhet och övertog till stor del makten; Trevelyan påvisar att regeringens främste man 1700 — 1710, Godolphin, stundom kallades premiärminister (prime minister) och att trontalet vid vissa tillfällen författades av ministären. I det hela ger detta stora arbete mycket nytt om engelsk författningsutveckling och tar över huvud upp större problem än den italienska serien. Det idealistiska draget framträder lika starkt — både i det moraliska bedömandet och i benägenheten att se vackert på vad som skett och att spåra tendenser till en utveckling som anses god.

Trevelyan har också författat en rad biografier över statsmän från senare tid — de berömdaste lorderna Grey, den som genomdrev rösträttsreformen 1832 och den som var utrikesminister före och under det första världskriget, samt radikalen och rösträttskampen John Bright. Englands politiska biografier är ryktbara, men det kan inte bestridas att de nästan genomgående är idealiserande; skulle man tro denna "life and letter"-litteratur är det snarare politiskt intresserade ånglar än människor som styrt världens mest framgångsrika imperium. Trevelyans böcker bildar intet undantag. Boken om utrikesminister Grey är en frukt av personlig vänskap, en av de vackraste vänböcker som skrivits. Böckerna om den gamle lord Grey och om Bright är nästan lika tjugande och föga mindre älskvärda; alla goda människor Trevelyan skildrar blir märkvärdigt lika honom själv — en nobel, kultiverad och human engelsk gentleman, hos vilken man blott saknar en droppe av färg, den lidelse som fångslar mer än den perfekta harmonin.

För läsning utanför fackkretsarna passar ingen modern historiker bättre än Trevelyan. Hans böcker ger både kunskaper, glädje och god uppbyggelse. Det är detta som tillförsäkrar denne historiker en särställning.

Herbert Tingsten